

Kováts Dániel

„összebékül az árnyék a fénnel”

(Fecske Csaba: **Első életem.**
Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006)

Hosszú hónapok óta fekszik asztalomon egy ízléssel formált, vonzó tartalmú verseskönyv; még tavaly adta ki a Bíbor Kiadó Fecske Csaba *Első életem* című kötetét Feledy Gyula rajzaival. A benne egybegyűjtött 95 költemény nem szolgál különösebb újdonsággal; ha a költő korábbi terméséhez mérjük a mostanit, alig változtatja, inkább erősebb kontúrokkal nyomatékosítja e versvilágról az olvasójában kialakult képet. Mégis vonz valami, hogy fel-fellapozzuk a könyvet, időről időre beleolvassunk, mert vérbeli lírikus szól hozzánk, aki megteremtette a maga költői nyelvét, s aki a maga átéltséget s kifejezett tartalmait által hozzásegít az emberi sorsok üzeneteinek befogadásához.

Egy régi fogalmat felújítva azzal kell kezdenem, hogy számomra Fecske Csaba *alanyi* költő, s e jelzőben nem érzek alábecsülést. Nem azt hangsúlyozom vele, hogy csak önmagával foglalkozik, hanem azt, hogy egyéni hangú, szubjektív lírikus, aki a külvilág jelenségeit önmagán átszűrve, sőt megszenvedve tükrözi. Nem leír vagy elbeszél, hanem átél; másokról, a társakról, a közösségről sem szemlélőként, hanem sorstársaként beszél. Kevéske túlzással mondhatnánk azonban azt is, hogy ez az alkati tulajdonság eleve beszűkíti az érdeklődés horizontját, a megjelenő tematikai és műfaji választékot. Mintha Fecske Csaba egyetértene Vörösmarttyval: „Egész világ nem a mi birtokunk; / Amennyit a szív felfoghat magába, / Sajátunknak csak annyit mondhatunk”. Nem kereshetünk tehát elbeszélő költeményeket, közéleti tematikát ebben a kötetben; itt az egyéni léthelyzet boncolása révén következtethetünk a külső világ embereire és helyzeteire. Ne higgyük azonban, hogy ezzel elsvárosodik a mondanivaló! Fecske Csaba azzal győz meg rangos költő voltáról ezekben a versekben, hogy kifejlesztette egyéni beszédmódját, s hogy a tudatosan vállalt alanyisága ellenére (vagy mellett) a maga legszemélyesebb élményein át az általánosat is képes érzékeltetni, az olvasó tehát olykor magára ismer.

A kötet versciklusai a korábbiakét követik: a hazai táj élménye, életünk végecséje, a környezet ihletése, a bibliai motívumok kihívása, a szerelem ambivalenciája, valamint az irodalom sugallata alakítja a tematikát. Még mindig kikerülhetetlen Fecske Csaba számára a gyermekkori falusi világ, a bámészkodó kisfiú világrészékelése, mintha örökös nyár sugározná a régi időkből. De sötét felhők vetnek árnyékot a képre, amikor a múlt elvesztésére kell ráébrednie. Egyetlen vers, az „Ők múlnak el” című önmagában is képes teljes mélységében megjeleníteni az elszomorító valóságot. Ő ugyan mint „buszadik századi Anteusz” nyer erőt a szülőföldtől, de az otthon maradt két öregét immár „a semmibe nem cél, csak ok vezérli”, s ha ők elmúlnak, velük elmúlik minden. S a ház – az életünk – üressé válik, mert elveszítjük szebb időszakaink szereplőit, tanúit. A költő mintha nyomatékosítaná azt az általános benyomást, hogy „mindig minden megszépül utólag / összebékül az árnyék a fénnel”, hiszen ez teszi elviselhetővé sorsunk vállalását, de azt is tudja, hogy „rákosan burjánzik a múlt”, tehát képünk róla homályosul, torzul. S talán ezért mondja azt: „mint levél a színtét múltamat cserélgetem”, ami azután oda vezet, hogy „sem itt se más-

hol / nem vagyok”. Az elmagányosodás, az otthontalanság tudata a szülőföld elvesztésével kezdődik: „nem lehetek itt hiába jöttem el megint”.

Más tájak aligha léphetnek a múlthatatlan alapélményt adó Szögliget és környéke helyébe. Versbe épül ugyan Tapolca, ahol „kilopakodik a zöld a levelekből”, Miskolc főutcája, ahol a nyár „játszadozva forró sugarakat lött / a mosolyt próbálgató asszonyok szemébe”, meg a lakótelep, ahol „mint izgató dekoltázsba belátok / a szomszéd ablakába”. Vagyis a nagyvárosi motívumok szerves részei lesznek a költői eszköztárnak, de a megbékélést, a harmóniát itt nem találja.

A hely mellett az idő is alapkérdése ennek a költészetnek. Kevés költő tud annyit az elmúlásról, mint Fecske Csaba. Szinte személyes, testi fájdalomként éli át a hozzá közel állók elvesztését; mivel azonban ő maga is megszenvedte a testi hanyatlás, a kór okozta fájdalom és a végső fenyegetettség érzéseit, őszinte és hiteles minden utalása, semmi nem túlzás, minden a helyén van. Magunk is átérezzük, hogy „a halált imitálja a megbotozott / békaként ugráló szív aritmiaja”. Aki – mint ő – „mindenben önmagát kereste”, az nem tud hűvösen, tárgyilagosan érzéketlen maradni. Balsejtelem mondatja vele: „kiveszett belőlem a várakozás bizalma / a távozók után nézek hosszan”, s az élet végességének megtapasztalása önértékelésére is kihat: „vagyok jelöltni tüntömet”; az „út folyton kicsúsztik alólam”; „tágtom a semmi falán a rést”.

Némi vigasz abból növekedhet, ha felismerjük: a tehetetlen test ellenére bennünk a világ formálódik, így életünknek mégis van hozadéka. E költői világban jelen van a szolidaritás, a mások élethelyzetének átélése. Még a bibliai történetekből ismert személyek is – mint Dávid király vagy Péter apostol – emberi mivoltukban foglalkoztatják Fecske Csabát. Van tekintete a költőnek a Széchenyi utcai koldus torz alakjának befogadására, s szenvedő társként látja a kórházi betegágyon fekvőt, aki „nevébe csomagolva / dobja vissza közénk szegényes életét”, s ahol „tekintet nélkül önmagába néz a szem”. Kételyei támadnak önnön küldetésé felől: „az idő szemétdombján megkövesedett / hova és miért cipelem magammal” mindazt, ami történt. S a halódásnak az élményét a természetre is kivetíti: „út mentén asztmás fü libeg”; ősszel a falevelet „hiába hívogatja a madárszárnyakkal / meggyötört ég földre hull majd / erőtlennül le mind a sárba”. Mindez az étellel, az átéltekkel való leszámolás tünete lehet, amikor már „egymásba kapaszkodik a fenn és a lenn”.

A transzcendencia, a megismerhetetlen természetfölötti felé kételkedéssel néz az, akit szenvedés nyomorít. A *Keserű zsoldár*-ban szinte vádlón kiált Istenhez: „megnehezítetted az életünket / hogy tudnánk szeretni aki csak büntet”. Úgy látom, elsősorban az Ószövetség bibliai szereplői hatottak a Teremtőhöz való viszonyának megfogalmazására, de ott van a versekben a XXI. század emberének istenkereső logikája is: „neked is kell lenned / én miért ha te nem”. Krisztus áldozatvállalásában elsősorban az emberit látja (*Az Olajfák hegyén*), bár megsejti a feltámadás ígértét: „de hiszen itt van ő / az örök jelenvaló / múlt jelen és jövő / láng el nem lobbanó”. A költészetre jellemző a valóság és a képzetek szembevetése, illetve egyítése, Fecske Csaba verseiben is megtapasztaljuk ezt.

A filozófiai tartalmak, életünk alapkérdéseinek érintése mellett a lélektani érdeklődés tanúi vagyunk; költőnket izgatja, mi történik odabent. Még a szerelmi viszonyok, aktusok rajzában is ott van a motivációk keresése, egyfelől a társra vágyás korlátokat döntő ereje, másfelől a kiüresedés sejtetése.

Érdekesek azok a műveltségelemek, amelyek a költői szféra tartalmi megjelenítésében szerepet kapnak. Az irodalmi hatások Shakespeare-hez, Puskinhoz, Rilkéhez, Eliothoz, Tóth Árpádhoz, Kosztolányihoz, Weöres Sándorhoz mutatnak vissza, az utóbbi kettő ösztönzése a nyelvi játékoságra való hajlamban is fölfedezhető. Nem lep meg, hogy József Attilát megidézve elsősorban az esendő embert, az igazságtalan sorsot emeli ki. Belopakodik azonban Fecske Csaba kifejezéskincsébe a modern világ, például orvosi vagy más szakszavak formájában, sőt az elektronikus közlés jele is, amikor önmagát egy jellemzi: „nyár leszek elrebbenő papír / kézből kicsúsztott toll / @.hu”.

S itt érkezünk el Fecske Csaba költészetének egyik szép értékehez, meggyőző erejéhez: költői képalkotásához. Szívesen alkalmaz nyelvi fordulatokat, csattanószerű zárlatokat, olykor játékos – gyermekverseiből ismert – megoldásokat talál. Merészen fogalmazza szóképeit, szinte a képzavar határmezsgyéjén járva olykor, s a szinesztézia lehetőségeivel élve. El kell azonban ismernünk tehetségét, befogadnunk az olykor meghökkentő metaforáit, hasonlatait, alakzatait. Ilyeneket ír: „a megmaradt szikrányi fényt / szememben menekíti a szívem / mögül felröppenő madár”; „könnyeinkkel szegeztünk fel az örök némaság fűlára”; „a szél kabátujjába felkapom árnyékomat”; „az idő mint a por rakódik észrevétlen megmaradt dolgainkra”; „mint kos kitépett szíve vöröslik a nap”; „hallom a sötétség matatását a bútorokon”.

A költő mára teljesen lemondott az írásjelek használatáról. Elfogadhatjuk ezt, mert nem zavar az üzenetek felfogásában, miközben persze azt is megtapasztaljuk – különösen, ha sorait félhangosan olvassuk fel –, hogy egyértelműen pótolni tudnánk az elhagyott vesszőket, kettőspontokat, pontosvesszőket, pontokat. Kérdőjele kevés van Fecske Csabának. Támadnak ugyan kételyei, látja, milyen sok a megválaszolhatatlan, kifejezhetetlen élet- és gondolatmozzanat, ezeket kérdéshalmazokkal azonban nem dramatizálja, inkább szervezti, belefoglalja őket gondolatai hálójába.

Az *Első életem* szövegeit olvasva kedvem támadt az 1987-ben kiadott *Vakfolt* című Fecske-kötet fellapozására. Nem támadt úr a két évtizedes távolság miatt: a költő a régi nyomon halad tovább mind érdeklődési körét, mind kifejezésformáit tekintve. De mintha árnyaltabb lenne a kép, csendességében is meggyőzőbb a hang, feszültebb az ábrázolás. Akárhogyan is: olvasni, továbbgondolni való verseket tartunk kezünkben, örömmel vagyunk tanúi egy költői arculat egyre határozottabb megjelenésének.